

Druhý život Martina de Hoeff Huerty

Lukáš KOPECKÝ

Abstract: Martin de Hoeff Huerta's second life – the aim of the paper – is not only to outline Huerta's so-called second life, but to show how we know very little about his first, real life. It should, hopefully, wake up the discussion and open the way for further exploration of his life and destiny.

Key Words: Martin de Hoeff Huerta; Velhartice; Second Life; Biography, Bohemian Lands; Nobility

Když jsem v létě 2007 poprvé nastupoval jako průvodce na hrad Velhartice, při seznamování se s průvodcovským textem mě samozřejmě především na zámeckém okruhu zaujalo jméno dona Martina de Hoeff Huerty. Léto, co léto se vždy najde minimálně jeden návštěvník, který by chtěl vědět o jeho životních osudech něco víc nad rámec běžného výkladu, zvláště když pochází ještě z města, v jehož dějinách se Huertovo jméno objevuje. Jako velhartičtí průvodci jsme za ta léta nastudovali spousty dalších materiálů, které nám dávají možnost znát Huertův život detailněji, ale jak se nakonec shodla i celá diskuze na plzeňské konferenci, Huerta by si rozhodně zasloužil pořádnou biografii. Věřím, že i můj příspěvek k ní může napomoci.

Jako historik moderních dějin bych si v žádném případě netroufl psát Huertův životopis, ale protože se velmi často setkávám s jeho tzv. druhým životem, právě to mě motivovalo se s tímto druhem příspěvku přihlásit na konferenci. Huertův život totiž byl tak pestrý, že i téměř 400 let poté, co se objevil na Velharticích, vzbuzuje jeho jméno kontroverze, a dokonce může vést k nemístné kritice a téměř kádrování, když jsem si dovilil širšímu publiku v květnu 2016 v živém vysílání Českého rozhlasu Dvojka z hradu Velhartice prezentovat také pozitivní stránky jeho života.^{1]} Avšak tento můj text si právě proto v žádném případě nedělá nárok na úplnost a chce rozhodně otevřít další diskusi.

Mapování Huertova života

V nedávné době napsaly velmi podnětný text o Huertových životních osudech kolegyňe, sestry Vandrovcovy, z táborského muzea.^{2]} V předchozích letech se mu

[1] Archiv autora (dále jen AA), e-mailová korespondence autora s kastelánem SH Velhartice Ing. Petrem Mejstříkem z května 2016. Do e-mailové schránky velhartického kastelána tehdy totiž dorazil rozhořčený e-mail, který v podstatě požadoval, abych za svá pozitivní slova o Huertovi, pokud možno, už na Velharticích nikdy nepracoval.

[2] Jitka VANDROVCOVÁ – Lenka VANDROVCOVÁ, *Don Baltazar Marradas a don Martin de*

někteří kolegové věnovali spíše regionálního optikou,^{3]} či v širším měřítku,^{4]} historik Libor Jůn ho také připomněl v rozhlasovém pořadu.^{5]} Huertův životopis nabízejí rovněž německé internetové stránky zaměřené na třicetiletou válku.^{6]}

Zajímavě a celkem podnětně o Huertovi píše i historička Ivana Panochová: „*Dosavadní malý zájem literatury o společenské aktivity cizích válečných conquistadorů zřejmě zapříčinil příkrý etický odsudek, kterého se jim dostalo již od jejich současníků Pavla Skály ze Zhoře a Jana Ámose Komenského. Velmi kriticky se o vojenské šlechtě vyjádřil i Bohuslav Balbín... Historiografie 19. století věnovala válečným aktérům jen stručnou pozornost (s výjimkou osobnosti Valdštejnovy), vesměs odsuzující jejich vojenské a násilně rekatolizační činy. Nejhoršího morálního profilu se v literatuře dočkali především dva pověstní ukrutníci, vzešlí z hispánského kulturního prostředí, nasazení na „špinavou práci“ rekatolizace českého venkova: císařský generál Baltazar Marradas a jeho pobočník Martin Huerta. Tomáš V. Bilek je odsoudil coby tyrany a sužovatele a František Krásl dodal: ‚Huerta a Marradas budou vždy v Čechách v neblahé paměti... Při reformaci vedl si [Marradas] nelidsky jako Huerta, že jméno jeho tak jako Huertovo v nechvalné přísloví vešlo.‘ Ve 20. století se Josef Pekař snažil analyzovat příčiny této „bezohlednosti“ a dovedil, že největší pozemkové držby císař rozděl mezi cizí vojenskou šlechtu nikoli během konfiskací po Bílé hoře, ale až v další konfiskační vlně, která po roce 1634 postihla majetek Valdštejnův. Novější historická literatura, domácí i evropská, se o činnosti Valdštejnových důstojníků a rivalů zmiňuje především v souvislosti s majetkovým kořistěním, v takovém případě nás však setrvávání na morálních hodnoceních překvapí, protože v tomto postoji se vojáci nijak nelišili od ostatních vrstev pobělohorské aristokracie. ‚Nejvíce nechvalně proslulou skupinou, jež měla prospěch z vítězství Habsburků, byla mezinárodní soldateska, kterou dynastie platila kvůli nedostatku hotovosti panstvími... Španělský žoldněř Baltazar Marradas... se jako pijavice vrhl se svými druhy na oblast kolem Plzně a získal také cenný zámek Hluboká... Největší pohromou ze všech byl Martin Huerta..., jenž v Čechách získal rozsáhlý majetek.‘ Dosavadní bádání si však nevšímá faktu, že představitelé agresivní politické změny zároveň do Čech přinesli novou kulturní orientaci a architektonickou*

Hoeff Huerta, Táborský archiv 17, 2016, s. 13–29.

3] Bohumír ROEDL, *Huertova mise v Lounech*, in: Rekatolizace v českých zemích, Pardubice 1995, s. 111–117. Martin GAŽI, *Huertovský (v)klad. K interiérovému vybavení píseckého kostela Narození Panny Marie v první polovině 17. století*, Muzejní a vlastivědná práce 43, č. 2, 2005, s. 65–73.

4] Josef FORBELSKÝ, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století. Osudy generála Baltazara Marradase*, Praha 2006; Josef POLIŠENSKÝ, *Třicetiletá válka a český národ*, Praha 1960; Peter ENGLUND, *Nepokojná léta. Historie třicetileté války*, Praha 2000.

5] http://www.rozhlas.cz/leonardo/annonce/_zprava/don-martin-de-huerta-spanelsky-kondotier-v-zemich-koruny-ceske-235587 [cit. 28. února 2019].

6] <http://www.30jaehrigerkrieg.de/hoeff-huerta-huerta-hoeff-huerta-den-hof-don-martin-don-martin-de-freiherr-von-velhartice/> [cit. 5. září 2018].

produkcii, kterou v novém prostředí podporovali, přizpůsobovali aktuálním stylovým směrům. Právě umělecký mecenáš přitom často „vylepšil“ historický profil dalším exponentům politické scény na pozadí třicetileté války...

Hispanšské řádové komunity v Čechách podporoval také Marradasův pobočník a podplukovník jeho pluku don Martin de Hoeff-Huerta, nizozemský šlechtic narozený v Madridu. Surový rekatolizátor sice „ku konci života svého činil... skutky milosrdné,“ ale pověst mu to již nezachránilo. Bezohledný přístup v rekatolizaci projevil i při svých stavebních donacích, kdy v Praze a v Písku násilím nutil měšťany k podhodnocenému prodeji pozemků a nemovitostí. Pražským bosým karmelitánům od kostela Panny Marie Vítězné věnoval Huerta již v roce 1624 k užívání sousedící palác, jenž získal z konfiskací po rodině z Griespeku. Řeholníci však na oplátku museli za jeho duši každoročně odsloužit sto mší. Finančním nákladem a z jeho podnětu začaly v Praze v roce 1631 vznikat obytné budovy hybernského kláštera, do začátků pomohl darem dvou domů také jezuitské koleji v Klatovech a oltáře donoval v pražském klášteře monserratských benediktinů a v kostele sv. Vavřince v jihočeské Putimi. Huertovy stavebnické aktivity ovšem nepřekračovaly meze utilitárního zájmu, a to ani konstrukčními řešeními ani uměleckým provedením. Svědčí o tom přestavba kostela Povýšení sv. Kříže v Písku, kterou inicioval v letech 1629–1645. Na místě gotického kostela a renesanční městské solnice dal postavit protobarokní široké halové jednodolí s rovným závěrem, scelující mezi vtaženými přízedními pilíři jednoduché prostorové jádro. Po roce 1628, kdy Huerta získal titul svobodného pána a v konfiskacích získal řadu jihočeských panství, přistoupil také k vlastní sídelní výstavbě, již podnikl na středověkém hradě Velharticích. Vybudoval zde protáhlý obytný a spojovací palác s valeně klenutými i plochostropými místnostmi, jež spojuje otevřená monumentální patrová arkádová chodba v rustikalizovaném tvarosloví. Půdorysné a hmotové řešení řadí palác k typickým protobarokním blokovým realizacím. Také Martin Huerta začal krátce před svou smrtí roku 1637 pomýšlet na poslední pořízení. V jižní boční kapli Panny Marie při pražském kostele Panny Marie Sněžné financoval oltář sv. Františka, pod nějž se nechal pohřbit. Jeho donační podíl na stavbě kaple, kterou františkáni začali stavět téhož roku, není sice doložen, ale strohý prostor vykazuje rytmikou bočních vtažených pilířů příbuznost s interiérem dominikánského kostela v Písku. Podstatně slabší projevy šlechtické reprezentace u Huerty nezabránily tomu, aby jeho fundace i plánované odkazy ze závěti nedošly stejného osudu jako panství Albrechta z Valdštejna. Pro blíže nespécifikované „zločiny proti panovníkovi“ nechal císař Huertův majetek ihned po jeho smrti zkonfiskovat. Marradas i Huerta stáli sice na horních příčkách mocenského žebříčku dobové společnosti, ale evropského formátu a stavebnické grandióznosti Albrechta z Valdštejna zdaleka nedosáhli.“^{7]}

7] Ivana PANOCHOVÁ, *Důstojníci a rivalové Albrechta z Valdštejna v roli stavebních donátorů v době třicetileté války v Čechách na Moravě*, dostupné z <https://www.umeni-art.cz/admin/fileGet.aspx?v=issue-issue-738-category-739-paragraph-806-pdf&l=cz> [cit. 12. prosince 2018].

Ovšem vnímání Huertova života a jeho činů je často pořád nazíráno pohledem 19. století, tak jak se o něm psalo například v Ottově slovníku naučném či ve Vlasteneckém slovníku historickém. Pro lepší pochopení budu citovat obě hesla v původním znění a ctěnému čtenáři doporučuji je pozorně vnímat a následně srovnat s dalšími materiály, které popisují Huertův život ať už v této studii či kdekoli a kdykoli jinde. Nejprve tedy heslo z Ottova slovníku naučného: *„Huerta: 1) Don Martin de H., vlastně Hoeff-H., generál cis., * v 2. pol. XVI. stol. – †1637 v Praze), ze schudlé šlechtické rodiny nizozemské, zanechal r. 1604 řemesla krejčovského a vstoupil pod špan. jménem H. jako prostý jezdec do sboru Dona Baltazara Marradasa a naloupil si tolik kořisti válečné, že si na své útraty zjednal praporec jízdy, se kterým ve válce arcikn. Ferdinanda s Benáťčany tak se vyznamenal, že byl r. 1609 jmenován cis. rytmistrem a povýšen do stavu šlechtického. R. 1618 stal se podplukovníkem a Albrecht z Valdštejna zjednal mu 1000 jezdců, se kterými pod Buquoyem a Marradasem bojoval proti českému vojsku stavovskému. Po dobytí Písku r. 1619 byl tam jmenován velitelem, ale utiskoval obyvatelstvo tak, že Mansfeldovi otevřelo brány a ten H. zajal a odvedl do Plzně. Nabyv svobody, vstoupil do r. 1621 opět jako komissar vojenský do cis. služeb a v čele 1000 jezdců, které na svůj vrub si zjednal, podporoval císařské tak vydatně a prospěšně, že za odměnu byl jmenován plukovníkem nad 1000 cis. jezdců, s nimiž v únoru 1621 zmocnil se Tachova, obléhal Mansfelda v Plzni a vyjednáváním s důstojníky Mansfeldovými přispěl platně k tomu, že se Plzeň vzdala. Činnost jeho jest zaznamenána krvavým písmem v dějinách České země; byl to hrubý a surový žoldněř, bez citu a studu, jenž odíral ubohé obyvatelstvo všady, kamkoli přišel, a okrádal nestoudně komoru císařskou, předkládaje účty za vydržování vojska a zaopatřování válečných potřeb, které obyvatelstvo samo musilo uhrazovati. Tak nahromadil si ohromné jmění, které komora císařská, nemohouc hotovými penězi jeho účty zaplatiti, rozmnožovala tím, že mu na srážky dluhů svých zastavovala konfiskované statky šlechtické a městske. Tak r. 1621 byl mu odevzdán statek Kolinecký a později Neustupov; v r. 1623 zastaveny mu byly Kašperské Hory, celý Královský Hvozď a Písek v ceně 110.000 zlatých. Za služby své, jež se svými dragouny protireformaci katolické v Žatci, v Kutné Hoře, N. Bydžově, Domažlicích a na Písecku prokazoval, dával sobě platiti opět zastavami domů a lacinými koupěmi zabavených statků; tak nabyl v Praze několik domů (Gryspeků), r. 1628 byly mu prodány Velhartice, Mokrosuky^{8]} a Nemilkov a v r. 1630 Miličín s Vlčkoviciemi, daleko pod cenou, na uhrazení jeho účtů; k tomu cis. majestátem z 20. list. 1628 povýšen byl do stavu panského a přidomkem z Velhartic a byl přijat za obyvatele země České. Oženil se s ovdovělou vévodkyní multanskou, jejíž dceru Annu Marii adoptoval a závětí svou z 15. února 1635 na Velharticích sepsanou ustanovil universální dědičkou. Po smrti jeho však kněz Leonhard della Gratia objevil jeho nepoctivost, a proto nařízením císařským*

8] Správně Mokrosuky.

ze 6. srp. 1638 byla celá pozůstalost zabavena a dědičce ponechán statek Velhartice; ale konečně novou smlouvou z 15. říj. 1638 byly jí, když se vzdala Písku a panství píseckého, ostatní statky ponechány. Útisky a násilnosti, kterých H. na národu českém se dopustil, nemohly býti smazány ani četnými nadáními různým klášterům, ani milostmi pro poddané velhartické; H. zůstane stále jedním z největších škůdců země České.^{9]}

A následně Vlastenecký slovník historický: Huerta (Hoeff-Huerta), d o n M a r t i n d e , cis. generál, narozen v druhé polovici XVI. století v hrabství Limburském v Nizozemsku ze sešlé rodiny šlechtické, učil se z mládí řemeslu krejčovskému, avšak brzy oblíbil sobě stav vojenský, a r. 1604 spolu s mladším bratrem Petrem vstoupil do vojska Maradasova co sprostý jezdec. Vynikaje nevšední zmužilostí a odvážlivostí dodělal se H. ve výnosném tehdejší řemesle válečnickém v brzce dosti značného jmění, tak že na své útraty mohl najmouti praporec jezdcův, s nimiž bojoval ve vojště arciknížete Ferdinanda proti Benátčanům, kdež seznámil se s Albrechtem z Valdštejna. V té válce povýšen jest za rytmistra, a r. 1609 potvrdil císař Rudolf II. jemu a bratru jeho Petrovi stav jejich šlechtický s rozmnožením erbů. R. 1618 jmenován H. podplukovníkem a svěřeno mu vedení 1000 jezdců, s nimiž pod Buquoiem a Marradasem bojoval v Čechách proti vojsku stavovskému. Po dobytí Písku (10. ún. 1619) stal se ve městě tom velitelem, i počínal sobě tak nelidsky, že proti sobě celé obyvatelstvo popudil. Ale v prosinci téhož roku přitřhl k Písku Mansfeld, jemuž měšťané ochotně brány otevřeli, a celá posádka i s H-tou dostala se mu v zajetí. Vybaven z něho konal H. r. 1621 další vojenské služby a jmenován jest nejvyšším nad 2000 jezdců, které na své útraty byl naverboval a vypravil, a spolu cis. vojenským radou. Udělav dílem za náklady válečné na svůj pluk, dílem za peníze knížeti Liechtensteinovi na hotovosti zapůjčené, komoře císařské nesmírný účet, obdržel na splátku jeho rozličné statky povstalcům konfiskované, jmenovitě pak zastaveno mu i město Písek, pak Hvozď královský a Kašperské Hory, na kterýchžto statech tak ukrutně a právě nelidsky s poddanými lidmi nakládal, že mu od samé cis. komory proto bylo domlouváno a vyslána zvláštní komise k vyšetření stížností proti němu v té příčině vznešených. Když r. 1625 přikročeno k násilnému obracování lidu protestantského na víru katolickou, posílán H. s vojáky svými do takových míst, kde ani nejuřivější komisaři reformační nemohli ničeho vyříditi, a prostředky nejkrutějšími, nejsurovějšími a přímo neslušnými dovedl toho, že lidé sebe zatvrzejší alespoň na oko přihlašovali se k víře katolické. Za tou příčinou obyčej měl H. chlubiti se, že on v krátkém čase mnohem více lidu na víru obrátil, nežli sám Kristus a všickni apoštolové po celý čas svého života. Za nové sumy nákladův, jaké H. při těchto výpravách napočítal, dostalo se mu nových statkův, i několika domů v Praze, a nad to r. 1628 povýšen za s v o b o d n ě h o p á n a z V e l h a r t i c . V té době pojal H. ovdovělou vévodkyni Multanskou za manželku, přijav

9] *Ottův slovník naučný*, Praha 1897, s. 840–841.

dceru její Marii za vlastní. V posledních letech života svého stal se H. pobožným nástkářem a činil rozličná milosrdná i nábožná nadání, jmenovitě znova vystavěl zbořený klášter dominikánský v Písku, a dům svůj na Malé Straně v Praze daroval karmelitanům. H. zemřel 1635, učiniv hlavní dědičkou jmění svého nevládní dceru Marii, a pochován v kostele hibernáckém na Novém městě v Praze. H. byl jeden z nejsurovějších oněch vojenských dobrodruhů, kteří po udušení stavovského povstání zem Českou bez milosti vydírali, a řádění jeho dlouho po jeho smrti v paměti lidem zůstalo běžným pořekadlem: „Toť hůře nežli za H-ty.“^{10]}

Zájem o Huertu však často utíká z odborného pohledu i k populárně naučnému či dokonce naprosto amatérskému a plní tak nejen stránky knih, časopisů, ale objevuje se i na různých internetových stránkách rozdílné kvality.

Velharticko

Pokud se však průměrný obyvatel země české někde reálně skutečně může s Huertou setkat, tak jsou to, jak už jsem naznačil výše, hrad a městečko Velhartice a tamní okolí.

A pokud pomineme populárně naučný text, který z Huerty dělal rovnou d'ábla,^{11]} základní seznámení s Huertou proběhne v rámci prohlídek hradního a zámeckého okruhu. Když nastupuje na velhartický hrad nový průvodce, učí se průvodcovskému textu, co přesně má říkat návštěvníkům. V textu hradního okruhu najdeme k Huertovi tuto pověst: „Ani jeden pikart nebude na mém panství o to se sám postarám, i kdybych je měl dát jako vlky honit ‘ slyšíme jednou Huertu křičet na svolané rychtáře okolních vsí. Jindy prý někdo donesl, že na pánových gruntech je písař, který tajně vyznává viru pod obojí. ‘ Ať ho přivedou v řetězech jako dobytče! ‘ Když chudáka písaře přivedli, don Martin ho přede všemi začal vyslychat jako sprostého zloděje. Písař ale měl tvrdou hlavu. ‘ Když se nezřekneš svého kacířství, zajdeš jako pes! Takového chlapa neměl bych na zámku za honáka, natož aby mi seděl v kanceláři a psal mi lejstra. ‘ Všichni čekali, že se písař poddá, ale on měl hlavu sklopenou jako beran a slova z něho nedostali. Odvedli jej tedy do veliké věže, řečené Putna, a tam ho shodili do tmavé díry bez oken a dveří. A na tom místě právě stojíme.“^{12]}

Mnohem více se o Huertovi návštěvník logicky dozví na okruhu zámeckém: „Martin Huerta pocházel ze Španělska, kde se vyučil pouhým krejčím. Jako obyčejný žoldáči se nechal najmout do bojů třicetileté války. Během svého vojenského působení získal vysokou vojenskou hodnost a strmá vojenská kariéra

10] https://cs.wikisource.org/wiki/Vlastenský_slovník_historický/Huerta [cit. 4. srpna 2018].

11] Jiří SOMMER, *Žoldáci ve službách Habsburků. Velhartice děsil španělský ďábel*, History revue, č. 6, 2010, s. 79–81.

12] AA, průvodcovský text Státního hradu Velhartice – okruh hrad, s. 17. Pověst by měl průvodce vyprávět v bývalé hradní obranné věži, tzv. Putně.

zprostředkovaná známým Albrechtem z Valdštejna jej vynesla do majetných a urozených kruhů. Za své zásluhy ve válce i v období kruté rekatolizace Čech získává Huerta dokonce šlechtický titul. Kromě Velhartic vlastnil i několik dalších panství. Vzniká tak bizarní španělsko-český don Martin de Hoeff-Huerta, svobodný pán z Velhartic. Protože studený gotický hrad již v Huertově době nevyhovoval životním nárokům renesanční doby, nechal si Huerta postavit „nový dům... se sloupovím a sgrafity“, tj. toto zámecké křídlo. Sgrafita se nám bohužel nedochovala a sloupoví mělo zajímavé osudy. Když se podíváte na rytinu, která je z druhé strany Vaší vstupenky, tak žádné arkády v prvním patře nevidíte. Arkády byly během 18. stol. z důvodu zateplení zámku zazděny řadou běžných oken. Arkádová chodba byla znovu odkryta až v r. 2000 během rekonstrukce zámku. Arkády, které dnes vidíte, jsou zcela autentické, původní. Jejich konstrukce pochází z poloviny 17. století, tedy z dob pana Huerty.^{13]} Martin de Hoeff-Huerta se narodil v Madridu, ale žil v Nizozemí. Pocházel ze zchudlé šlechtické nizozemské rodiny. Roku 1604 zanechal krejčovského řemesla a pod španělským jménem Huerta se nechal jako prostý jezdec najmout do sboru Dona Baltazara de Marradas. Za zásluhy v boji (v letech 1615–1617) byl jmenován císařským rytmistrem. Roku 1615 se Huerta oženil (i přes nesouhlas jejich příbuzných) s vdovou po Janu Zrinském ze Serinu, Marií Magdalénou Novohradskou z Kolowrat. Huerta byl hrubý a surový žoldněř, odíral ubohé obyvatelstvo všude, kam přišel. Okrádal císařskou komoru, které předkládal účty za vydržování vojska a zaopatrění válečných potřeb, které muselo platit samo obyvatelstvo. Tak si nahromadil velké jmění, jež nemohla císařská komora zaplatit hotovými penězi. Na sražení dluhu mu zastavovala konfiskované šlechtické a městské statky. V roce 1618 se stal podplukovníkem Albrechta z Valdštejna a bojoval proti českému stavovskému vojsku. V letech 1622–1626 prováděl násilnou rekatolizaci v českých zemích v čele vojenských oddílů, tzv. „lichtenštejnských dragonád“. K Velharticím byl trochu shovívavější, i když zůstalo několik legend o nelidském zacházení s protestanty, kteří odmítli katolickou víru. Roku 1628 koupil Huerta Velhartice od generála Marradase, který dostal panství do správy, neboť bylo zkonfiskováno pánům Perglarům z Perglasu za údajnou účast při stavovském povstání. Císařským majestátem z 20. února 1628 byl povýšen do panského stavu, získal přídomek z Velhartic a získal obyvatelské právo (inkolát) v českých zemích. Roku 1631 potvrdil městu Velhartice veškeré jeho svobody a v roce 1635 zrušil na Velhartickém panství robotu. Ač ženat, bezdětný, manželství si vynutil a to vztah od začátku zcela zničilo. V závěru života adoptuje vejvodovnu Annu Marii z Moldav, dceru své 1. manželky (ta se v roce 1636 opět provdala) a učinil z ní podle své závěti, sepsané na Velharticích 15. října 1635, univerzální dědičku. Tři týdny před svou smrtí (23. listopadu 1637) si ji bere za manželku. Zemřel 13. prosince 1637 a byl pohřben pod oltářem sv. Františka v kostele Panny Marie Sněžné na

13] Tamtéž, okruh zámek.

Novém Městě pražském. Po Huertově smrti bylo jeho nepoctivě nabyté jmění roku 1638, po udání o nepravosti jeho účtů vůči císaři, císařem zabaveno a teprve po roce dědičce Anně Marii částečně vráceno (jen Velhartice a 2–3 vesnice). Huertu z našeho dnešního pohledu hodnotíme jako nanejvýš rozporuplnou postavu. Na jednu stranu ho potkáváme v Domažlicích jako náboženského horlivce, jak se s roztrženou košilí bije v prsa na pokání; na stranu druhou se ve jménu náboženství nestydí své protestantské poddané posílat na smrt do zdejší hradní hladomorny. Ač nestudovaný a cizinec, dovede obstojně psát česky a později zřídil ve Velharticích seminarium, „aby se mládež umění literárnímu učiti mohla“, jak sám pravil. To mu však nebrání osobně pálit zakázané knihy nebo poslat na smrt svého písaře, s nímž se neshodl ve víře. Do třetice rozporů: Huerta se celý život prokazuje jako obratný v získávání majetku, na druhou stranu nedovede s majetky zacházet. Z dobových dokladů nicméně vyplývá, že uvedená rozporuplnost nebyla u tehdejší šlechty výjimkou. (V češtině používaný výraz ‚zhurta‘^{14]} je odvozen od Huerty.)^{15]}

Jak na hradě, tak v širším okolí jsou však často ještě pořád z generace na generaci předávány pověsti o Martinu Huertovi.

O panu pobertovi, kterak se v Čechách usadil a jak poslední obživu chudým pobral a na nic jiného nehleděl, jenom o svůj majetek se staral Nedaleko města Sušice stojí hrad Velhartice, kdysi pevné sídlo pánů z Hradce. Lidé měli v kraji všelijaké pány, ale nejvíce je sužoval don Martin doef Huerta, kterému po celých Čechách říkali Poberta. Když se stal za třicetileté války generálem císařského vojska, za své zásluhy dostal od císaře několik statků a mezi nimi také hrad Velhartice. Tam se potom usadil a stavěl nový palác pro svou milou schovanku Annu Marii vojvodovnu z Moldavy. Té se dostalo všechno, co za velké vojny Huerta v Čechách naloupil. Když byl don Huerta povýšen na svobodného pána velhartického, velmi si na svém stavu zakládal a císaři sliboval, že všechny svoje poddané přivede znovu k pravé víře katolické, protože až do bitvy na Bílé Hoře byla většina poddaných protestantského vyznání. ‚Ani jeden pikart nebude na mém panství, o to se sám postarám, i kdybych je měl dát jako vlky honit!‘ křičel don Huerta na rychtáře, které svolal na hrad ze všech vsí a městeček. Rychtáři před ním stáli a mlčeli. Nikdo se neodvážil pozvednout hlas a prosit o slitování. Pán byl cizák a chtěl co nejrychleji ještě více zbohatnout. Nadiktoval jim své požadavky a propustil rychtáře domů, aby je co nejdříve splnili. Někdo donesl na Velhartice, že na pánových gruntech je jeden písař, který tajně vyznává víru pod obojí. Jak se to don Martin dověděl, hned poručil hejtmanovi, aby pro něho poslal vojáky. ‚Ať mi ho přivedou v řetězech jako dobytče, nic jiného si ten

14] Jak uvidíme později, tak není.

15] AA, průvodcovský text Státního hradu Velhartice, příloha k textu – okruh zámek – životopis Huerta.

kacír nezaslouží!' Páni jezuité ho chválili za jeho horlivost a dávali ostatním za příklad. Když chudáka písaře přivedli vojáci na Velhartice, don Martin nelenil a přede všemi ho začal vyslyšet jako sprostého zloděje. Písař měl ale tvrdou hlavu a nechtěl se víry pod obojí zříci. ‚Když se nežrekneš svého kacírství, zajdeš jako pes! Takového chlapa neměl bych na zámku za honáka, natož aby mi seděl v kanceláři a psal lejstra. Naposledy se tě ptám, písaři! A ty dobře víš, že ze mne si žerty dělat nebudeš.‘ Všichni čekali, že se písař poddá, ale on stál na svém. Hlavu měl sklopenou jako beran a slova z něho nedostali. ‚Hod'te ho teda do hladomorny, ať tam třeba shnije. Škoda ho stejně nebude‘, nařídil pak vojákům. Odvedli tedy písaře do veliké věže, řečené Putna a tam ho shodili do tmavé díry bez oken a dveří, jenom s kruhovým otvorem uprostřed. Odtud živý nikdo nevyšel a písaře také nikdo nikdy už neviděl. Lidé se báli dona Martina Huerty více než čerta. Když je nutil prodávat louky a pole nebo kus lesa, každý prodal třeba za pár švestek, jenom aby je pán nepronásledoval větší robotou. Byli ale lidé, kteří ze svých gruntů a chalup raději zběhli, než aby takovému pánovi sloužili. Mnoho stavení bylo tehdy opuštěných a pole ležela ladem, protože nebyl nikdo, kdo by je obdělával. Pod velhartickým hradem byla pěkná louka a ta patřila třem sirotkům, kteří ve vojně přišli o oba rodiče. Dětem zůstala jen stará chalupa a jedna koza. Živili se všelijak, až jednoho dne přišel pro ně panský dráb. ‚Půjďte se mnou k pánovi! Ale pospěšte si, já tu dlouho postávat nebudu.‘ ‚My jsme naší vrchnosti nic zlého neprovedli‘, bránil se ten nejstarší. ‚Já se tě taky na to neptám‘, osopil se na něho dráb. ‚Co pán nařídil, to je mi svaté. Jen žádné řeči a poběžte dřív, než na vás vezmu karabáč!‘ Bratři se oblékli a sestru chtěli nechat doma. Ale dráb nedal jinak než, že děvče musí také s nimi. Šlo se jim nevesele, nevěděli, co pán zamýšlí. Když došli na hrad, zavedli je rovnou k pánovi do komnaty. Don Martin seděl za stolem a prohlížel si nějaká lejstra. Chvíli to trvalo, než zvedl hlavu a podíval se, koho k němu přivedli. Potom na ně zhurta spustil: ‚Já vím, že jste sirotci. Ale já vám z té chudoby rád pomohu. Pod hradem vám patří jedna louka a tu od vás koupím‘. Bratři se sestrou se po sobě ustrašeně podívali. Nejstarší si dodal odvahy, padl na kolena před pánem a prosil ho: ‚Milosti, smilujte se nad námi. Kdyby té louky nebylo, dávno už bychom umřeli hladem. Je to naše jediná obživa. Po celý rok na ni paseme kozu a nasušíme něco sena, abychom ji uživilí přes zimu.‘ Pán se zamračil a praštil rukou do stolu. ‚Dost těch bláznivých řečí. Ty pomáháš při dvoře, tak hladem neumřeš. Tuhletu holku vezmu do kuchyně jako služku, protože je mladá a nějakou práci zastane. Bratra pak snadno užívite. Stejně je jako hunt a moc toho nepojí. Až trochu zesílí, může jít také pomáhat do dvora.‘ Bratři stáli jako opaření, jen jejich sestra potichu plakala. Věděla, že starou kozu jinde než na té louce nenapase, protože don Huerta vzal lidem všechnu pastvu a prohlásil ji za panskou. Bratři pána prosili, aby měl s nimi slitování, ale on je odbyl. ‚Proto jsem vás nepozval, abych poslouchal takové bědování‘, zlobil se. ‚Bud'to se mi tady upí-

šete smlouvou, anebo vás dám do vězení. Tam už jiní přišli k rozumu a vy k němu také přijdete!' Když to sirotci slyšeli, raději se pánovi upsali. Na jedno lejšťro udělali každý po třech křížcích a louka patřila pánovi. Don Martin poručil zbrojnoši, aby každému přinesl po jednom bochníku chleba, a nakonec jim dal ještě plný hrnec navařené prosné kaše. 'Ten hrnec mi už nemusíte vracet, ten si nechejte ode mne na památku', řekl jim milostivě, pak je propustil. Tak lacino pán kupoval kus po kuse a zanedlouho patřila mu většina lesů, polí a každá mez. Sirotci se s pláčem vraceli domů a cestou nařikali, jak prodali louku. Lidé je litovali a proklínali pana Pobertu, ale pomoci jim nemohli. Sami se báli o holé živobytí, dráby i šafáře upláceli, aby jim roboty ulehčili. Když louku pod hradem pozbyli, museli dát starou kozu zabít, aby neumřela hladu. Chleba brzo snědli, i tu panskou kaši. Nakonec prodali hrnec kupci, protože v něm neměli stejně co vařit a on jim za něj dal kousek chleba, ten poslední, co kdy jedli. Kolem louky obcházel ve dne v noci panský dráb a hlídal ji, aby z ní pánovi nikdo ani hrst trávy neukradl. Byly to zlé časy a přišly ještě horší, lidé umírali na morovou ránu. Sirotci také umřeli a měli po trápení. Panská louka pod hradem, kterou Huerta Poberta sebral sirotkům, mu mnoho užitku nepřinesla. Pokaždé, když prý byla senoseč a sekáči trávu pokosili, dalo se do velikého deště a trávu odplavila voda. Lidé věřili, že to jsou vyplakané slzy ubohých sirotků, které chamtivý pán ošidil.

Velhartický mlynář

Na počátku třicetileté války proslul v pošumavských Velharticích znalostí léčivých rostlin svobodník z Chobotovského mlýna. V Chobotě říkalo se protáhlému rybníku na jih nad obcí. Mlýn byl o samotě, ukryt v hustém stromoví a nebylo divu, že o mlýnu kolovaly mezi lidem různé podivné zvěsti. Hodkovič byl písmákem a často rád čítával v objemném herbáři čili bylinkáři, ale nejvíce vědomostí měl od svého nebožtíka otce, který je také podědil. Bylo totiž toto umění v jejich rodě již po kolik generací. Snad bylo pravda, že ve svém nitru byli Hodkovičové i jiné víry, ale až do té doby, kdy se v panství velhartické uvázal don Martin Huerta, nikomu nebyli trnem v oku. Tím okamžikem však započalo mlynářovo pronásledování. Novému pánovi hlavně překáželo blízké svobodnické sousedství, a proto rád využil lidských řečí. Jak mohl, pronásledoval Chobotovského svobodníka, posléze poručil vsadit ho do vězení. Nikdo se nenadál, že by spor jinak skončil. Proto ani poprava mlynářova nezpůsobila valný rozruch. Krátce vyřkl Huerta rozsudek, ale mlynář nejen se nedal vyrušit z klidu, ale dokonce si troufal prohlásit, že svého katana přežije o dobrých deset let. Byl mlhavý listopadový den. Drobně pršelo, když Hodkoviče vyváděli z hradu a vedli na „Stínaidla“. Les zdravil odsouzeného vůní. Již došel průvod na popraviště, již zvedal kat široké prkno (dvouruční popravčí meč), tu se prodralo skulinou mraků slunko nad protilehlým Borkem a vykouznilo pestrobarevnou duhu. Hodkovičovo oko ji už neuzřelo. Spokojen vrátil se Huerta na své sídlo a spokojeni popíjeli katovi pacholci svou

hřivnu v hospodě na Zahálce. Tam bylo hlučno, i když soumrak obestřel kraj. Nemysleli již na popraveného, avšak když minula devátá hodina z večera, otevřely se pojednou dveře a do místnosti vstoupil mlynář Hodkovič. Zděsili se pacholci, byl to popravený, zarudlá rýha kolem krku byla neklamným znamením. Strach jimi zalomcoval a nevěděli kudy kam. Posléze vyskákali oknem a utíkali do stínu noci. Hodkovič klidně zasedl za stůl. Hostinský jen stěží se přemáhaje, přinesl mu objednanou kolbu. Druhý den se zvěst rychle roznesla. Lidé ani uvěřit nechtěli, ale ještě více se divili, když po nějakém čase stihl hradního pána zasloužený osud v podobě moru. Tu noc, kdy zemřel, viděli prý někteří nad hradem d'ábla a jistili, že přišel pro Huertovu duši. Mlynář z Chobota pak dále nerušeně a více než deset let léčil bylinkami chudé nemocné.“^{16]}

Mnohé o „tajemných“ Velharticích se lze dočíst i na různých webových stránkách, samozřejmě i ve spojení s velhartickým hřbitovem a tamní inspiraci v díle Karla Jaromíra Erbena *Svatební košile*. Za mnohé zmiňme tuto:

Tajemná tvář mrtvé dívky děsí návštěvníky velhartického hřbitova
*Hřbitov ve Velharticích na Klatovsku patří mezi vyhledávaná místa psychotro-
niků a lidí, kteří se rádi zabývají tajemnem. Říká se, že zde vládne negativní
energie, která je údajně tak silná, že může být až nebezpečná lidskému zdraví
a životu. Čím je však tenhle hřbitov tak výjimečný? Hroby jsou tu údajně tak moc
nalepené na sebe, že je jen stěží možné mezi nimi procházet. Uprostřed hřbitova
stojí kostel sv. Máří Magdalény z roku 1373... Jiná teorie tvrdí, že otisk dívčiny
tváře může mít souvislost i s temnou minulostí místního hradu, který je údajně
s kostelem sv. Máří Magdalény propojen tajnou podzemní chodbou. Během třice-
tileté války v 17. století získal totiž hrad do správy španělský dobrodruh Martin
de Hoeff-Huerta, který měl za úkol obracet zdejší lid na katolickou víru. A meto-
dy, které používal, byly opravdu nelidské. Velhartický pán, kterému lidé přezdí-
vali „Poberta“, umučil v hradní hladomorně desítky a možná i stovky nevinných
lidí. Obličej na blízském kostele proto může patřit některé z jeho obětí. Obličej
by však stejně tak mohl patřit také manželce hradního pána, která zemřela při
porodu svojí dcery a občas se prý na velhartickém hradě zjevuje jako bílá paní.
Nejděsivější příběh spojený s obličejem mrtvé dívky však ve své baladě *Svatební
košile* oživil Karel Jaromír Erben...“^{17]}*

Z jiného článku na stejné hřbitovní téma citujme jen krátký úryvek: „*Bě-
hem třicetileté války tu měl pak rakouský generál Martin De Hoeff-Huerta mučit
několik lidí, což se prý mohlo odrazit na celkové atmosféře hřbitova.*“^{18]}

16] <http://www.pruvodce.com/velhartice/povesti.php> [cit. 1. března 2019].

17] <https://www.extra.cz/tajemna-tvar-mrtve-divky-desi-navstevniky-velhartickeho-hrbitova> [cit. 4. srpna 2018].

18] <https://www.ahaonline.cz/clanek/musite-vedet/90170/zahadny-hrbitov-ve-velharticich-lide-zde-kvuli-temne-energii-omdlevaji-zdejsi-desy-uhranuly-i-k-j-erbena.html> [cit. 4. srpna 2018].

Jedním z mých posledních zjištění je fakt, že se v roce 1937 na velhartickém hradě hrála divadelní ochotnická hra jistého J. Bílého „don Martin de Huerta.“^{19]} Podle vzpomínek se na ni přišel podívat i sám Jan Werich.^{20]}

Vztah Huerty a Velhartic připomíná ve své *Zemi zamyšlené* spisovatel Ladislav Stehlík: „*A sled událostí zastavuje se u vás, urozený pane Václave Otakare Perglase z Perglasu, ‚vyhnanče český‘, s výraznou, ostře řezanou, myslitelskou tváří, jejíž vnitřní ušlechtilost a lidskou dobrotu se snažil vyjádřit Ivan Klicpera ve svém románě tylovské inspirace. Snad ho vaše postava zlákala, když se léčil v lázních Vodolence. Víme, že paní Kateřina z Perglasu hostila svoje poddané ‚na pěti stolích‘, ovšem ne tak hojně, jako se hostovalo na Hradci Jindřichově; ostatně zboží velhartické nebylo ani zdaleka tak bohaté jako dominium pánů z Růže. – Pan Václav z Perglasu byl pro svou pevnost u víře odsouzen k ztrátě hrdla a statků, ortel smrti byl mu však prominut a na velhartickém zboží vystřídává jej pověštný válečník don Baltazar de Maradas. Nepobyl tu dlouho – za nim v patách jde krutá postava španělského dobrodruha dona Martina de Hoef Huerty. Poněvadž tento zemřel neženat, odkázal všechno své jmění adoptované dceři Anně Marii ‚weyvodovně z Moldavy‘ - provdané ‚purkrabience z Donína‘.“^{21]}*

Klatovy

Pro mě jako rodáka a stálého obyvatele Klatov samozřejmě Huerta hraje roli nikoli jen svým velhartickým pobytem, ale angažovaností své osoby v příchodu a etablování jezuitského řádu v době po bitvě na Bílé hoře právě v tomto královském městě.

„Vliv jezuitů Alberta Chanovského zapůsobil na jinou pozoruhodnou pobělohorskou osobnost, která sehrála roli v dějinách jižních a jihozápadních Čech – dona Martina de Huerta. Huerta byl českou historiografií vnímán vždy negativně jako člen cizácké, plundrující, pobělohorské šlechtické soldatesky... Huerta byl voják a katolík, což do značné míry určovalo jeho chování... O Huertovi víme, že se přinejmenším v případě města Velhartic ukázal být dobrou vrchností – svědčí o tom česky zachované privilegium. Pohádky o vozech lidských kostí nalezených po Huertovi, které si může návštěvník poslechnout od průvodců na velhartickém hradě, jsou smyšlenkou. Nové světlo na postavu tohoto císařského důstojníka zřejmě také vrhne další výzkum jeho vztahu k adoptivní dceři a dědičce panství Velhartice Vějdovně z Moldavy. V roce 1628 získal don Martin coby náhradu pohledávek, které měl u císaře, dědičně do svého majetku statek

19] Státní okresní archiv Klatovy, Archiv města Velhartice, karton 4 – dopis studentského sdružení „Boj“ obecní radě Městysu Velhartice z 24. července 1937. Výtěžek ze vstupného měl být věnován na postavení velhartického sirotčince.

20] Miroslav Šisler, obyvatel Velhartic, sdělil autorovi v létě 2018.

21] http://www.zemezamyslana.cz/text/velhartice?mark_object=4750 [cit. 1. března 2019].

Nemilkov a městečko Velhartice. V Klatovech získal majetek po Danieli Korálkovi z Těšína, který odúmrtí připadl na královskou komoru.^{22]}

Huerta posléze právě díky podnětu P. Albrechta Chanovského daroval klatovským jezuitům dva domy na klatovském náměstí. Darovací smlouva pochází ze 17. srpna 1635.^{23]}

Písecko

Hluboký otisk v místních dějinách ovšem Huerta zanechal i na Písecku. V obci Putim původně věnoval Huerta do místního kostela oltář zasvěcený svatému Vavřincovi, oltář se však nezachoval, obraz je uložen v píseckém muzeu. Na zadní straně nového oltáře se nachází jistý vzkaz, který celkem zajímavě popisuje a charakterizuje Huerta: „*Oltář byl založen od španělského jenerála Martina don Huerty. Don Martin de Huerta byl muž malý, tělnatý, červených od nemírného požívání vína odulých tváří, malých, černých, pichlavých očí s vlasy krátce přistřiženými, brady z části nesmírnými černými valousy zarostlé. Měl na sobě žlutý oděv svého pluku, plstěný širokostřežný klobouk s náramným červeným pérem, které mu až ma záda viselo, na krku skvostný, zlatý řetěz, a na něm veliký zlatý peníz s obrazem císařovým zavěšený. Hlas jeho byl následkem velkého křičení a láni chraptivý a ve výšce kviklavý, mluvil česky a německy lámaně, avšak dosti zběhle, jenom že často obě řeči spolu míchal. Dominik Jelínek řídící učitel 10. 7. 1876.*“^{24]} Součástí původního oltáře byl prý i Huertův obraz, který se ovšem nezachoval. Pokud je známo, jedná asi o jediné popisované Huertovo vyobrazení.^{25]}

Při dalším zkoumání bude jistě nutné věnovat pozornost dalším huertovským aktivitám v této lokalitě, už proto, že se dlouhodobě v okolí Písku tradují dvě přísloví o Huertovi: „*Don Huerta, ten poberta, je u čerta*“ a nařikající na zlé časy stěžovali si lidé opakovaně: „*To je hůř než za Huerty.*“^{26]}

22] Lenka SÝKOROVÁ a kol., *Klatovy*, Praha 2010, s. 240. Autorem dané kapitoly z dějin města a tedy i tohoto citátu je historik Karel Černý.

23] Miroslav HEROLD, *Klatovský kostel Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce z Loyoly. Příběh jedné stavby Tovaryšstva Ježíšova (1656–1773)*, in: Václav CHROUST – Karel MRÁZ (red.), *Barokní jezuitské Klatovy* (sborník příspěvků ze symposia, 27.–29. dubna 2007), Klatovy 2007, s. 111.

24] <http://zputimi.webz.cz/kostel/oltar.html> [cit. 4. srpna 2018].

25] Tamtéž.

26] http://www.ctenizpisku.cz/cteni_dila/prislovi-o-pisku/ [cit. 2. prosince 2018].

Literatura

Jak už jsem naznačil, Huerta často vstupoval i do beletrie či populárně naučné literatury. Jako prvního zmiňme Jiřího Karáska z Lvovic a jeho román *Gotická duše*. Autor při popisu zákoutí Malé Strany naráží i na Huerta: „... Vzal děcko v náručí, a byl to podivný pohled na vysoce důstojného definititora, jak se ubíral s dítětem pozorně ponurými chodbami bývalého domu Floriána Gryspeka, v němž doznívala příznačná tradice Huertova děsu, promíšená dnes karmelitskými jednotvárnými modlitbami... Vzešel nevlidný zimní den, jenž jako by se nechtěl vůbec rozhořeti. V klášteře se jistě probudil duch Huertův. Strašilo tu za dne.“^{27]}

Huerta vstoupil do románu Ivana Klicpery^{28]} a velmi tendenčním pohledem ho nazírá Rudolf Kepka.^{29]} Howard Louthan pak připomíná často šířenou informaci o obracení protestantů na katolickou víru: „*Proslulost jeho činů se odrazila i v lidovém rčení, podle něhož de Huerta obrátil na víru víc lidí a v kratším čase než Kristus a jeho apoštolové.*“^{30]} Pavel Juřík ve své knize o šlechtickém rodu Kolowratů věnuje prostor i Huertovi: „*Don Martin de Hoeff-Huerta pocházel ze Španělského Nizozemí, kde se živil jako krejčí. Protože měl dobrodružnou povahu, zanechal svého řemesla a pod španělským jménem Huerta se dal naverbovat jako jezdec do vojska Baltazara de Marradas. V armádě si naloupil tolik kořisti, že mohl na své náklady vystrojít prapor jízdy, se kterým se proslavil v boji proti Benátské republice. Za to byl v roce 1609 povýšen do šlechtického stavu. Později to dotáhl až na generála. Do Čech přišel před rokem 1615, ve kterém se seznámil s ovdovělou Marií Magdalenou hraběnkou Zrinskou ze Serynu rozenou Novohradskou z Kolowrat. Mladá vdova, „okouzlena“ nedávným povýšením, s Huertou prožila milostný románek, a nakonec s ním žila ve volném svazku (konkubinát) k velké nelibosti své rodiny i panského stavu. Později se rozešli a hraběnka se v roce 1635 provdala za hraběte Lorenze z Attems (1590–1655). V roce 1618 se Huerta stal podplukovníkem jízdy. Po vedením Karla Bonaventury hraběte Buquoye a Marradase bojoval od roku 1618 proti českým stavům. Na přelomu let 1625–1626 se svými dragouny tvrdě potlačil povstání Králováků a Chodů, s armádou prováděl násilnou rekatolizaci i v Kutné Hoře, Domažlicích a na dalších místech. V průběhu třicetileté války se nesmírně obohatil nejen díky válečné kořisti, ale i levně získanými zástavami od královské komory, poskytovanými na úhradu jeho válečných výdajů. Po jeho smrti byla většina jeho majetku královskou komorou zabavena. Nesporně měl obchodní talent, vydělával si i půjčkami. Proslul také krutostí. Když zemřel, poddaní si říkali: „Huerta-Poberta už je u čerta.“^{31]}*

27] Jiří KARÁSEK ZE LVOVIC, *Gotická duše a jiné prózy*, Praha 1991, s. 221 a 225.

28] Ivan KLICPERA, *Čeští vyhnanci*, Praha 1929.

29] Rudolf KEPKA, *Kasárna Kristova*, Plzeň 1961, s. 10–27.

30] Howard LOUTHAN, *Obracení Čech na víru aneb rekatolizace po dobrém a po zlém*, Praha 2011, s. 177.

31] Pavel JUŘÍK, *Kolowratové. Věrně a stále*, Praha 2016, s. 98.

„Pozůstalost“

Co se týče možného studia Huertovy osobnosti, základ může historik položit v Archivu Národní knihovny České republiky, kde se nachází malý fond vztahovaný k jeho osobě. V jeho inventáři se můžeme dočíst: „*Zchudlá šlechtická rodina van den Hoeff pocházela z Limburgu ve Flandrech („dela familia van den Hoef que es originatio de Limburg delos estados de Flander“), odkud se koncem 16. nebo začátkem 17. století přestěhovala do Španělska a její členové přijali jméno Huerta. Nazývali se nadále van den Hoeff-Huerta. Pedro a Martin de Hoeff-Huertovi si zvolili vojenskou dráhu. Martin vstoupil v roce 1604 do sboru dona Baltazara Marradase jako prostý jezdec. Válečnou kořistí, lupem a výhodnými půjčkami získal značné jmění a na vlastní náklady postavil jízdní prapor, s kterým se pod velením Marradase účastnil bojů v Itálii ve válce arciknížete Ferdinanda s Benáťany. Úspěchy jeho praporu i jeho vlastní mu v roce 1609 vynesly jmenování císařským rytmistrem a povýšení do šlechtického stavu. Bojovou zdatnost prokázal i nadále v císařské armádě, a proto byl roku 1618 povýšen na podplukovníka. Albrecht z Valdštejna jej postavil do čela 1000 jezdců, s kterými pod vedením Buquoye a Marradase bojoval proti vojsku českých stavů. Když císařská vojska dobyla v roce 1619 Písek, byl zde Martin de Hoeff-Huerta ustaven velitelem. Ale počínal si tak násilnický, že Písečtí dobrovolně otevřeli město Mansfeldovi a ten Hoeff-Huertu zajal. Když se dostal na svobodu, vstoupil v roce 1621 znovu jako vojenský komisař do císařského vojska. Na vlastní náklad postavil 1000 jezdců, s nimiž významně přispěl k úspěchu císařských vojsk při potlačování stavovského odboje. Za odměnu byl jmenován plukovníkem. V únoru 1621 dobyl se svým jezdeckým plukem Tachov a později obléhal Mansfelda v Plzni. Díky jeho obratnému vyjednávání s Mansfeldovými důstojníky se Plzeň císařským vzdala. Vojsko ubytované v obsazených městech vydržoval Hoeff-Huerta na náklady jejich obyvatel, přesto si jeho financování dával ještě proplatit ze státní pokladny. Císařská komora neměla dostatek peněz na uhrazení jeho účtů za vydržování vojska a opatřování válečných potřeb, proto mu platila zastavováním šlechtických a městských konfiskovaných statků. Tak získal v roce 1621 Kolinec a později Neustupov. V roce 1623 mu byly dány do zástavy Kašperské Hory, Královský Hvozd a Písek. Za prokázané vojenské zásluhy a tvrdé potlačování nekatolíků v obsazených městech Písku, Žatci, Novém Bydžově a Domažlicích si dával platit dalšími zástavami domů a jako mnozí cizinci, velitelé císařských vojsk i čeští katoličtí šlechtici skupoval po Bílé hoře pod cenou zabavený majetek nekatolických rebelů. Tímto způsobem získal domy v Praze, v roce 1628 výhodně odkoupil od Marradase Velhartice, Mokrosuky a Nemilkov, které císař Marradasi věnoval v roce 1622, a v roce 1630 Miličín s Vlčkovcem. Stal se tak jedním z nejbohatších pobělohorských kořistníků. V roce 1628 byl císařským majestátem z 20. listopadu povýšen do panského stavu s přídomkem z Velhartic, byl mu udělen erb a získal inkolát v Čechách. Oženil se s vdovou Marií Magdalenou*

Novohradskou z Kolovrat, sestrou Zdeňka Novohradského z Kolovrat. Jejich sestra Kateřina Markéta měla za manžela Bohuslava Jiřího Krakovského z Kolovrat. Manželství Martina de Hoeff-Huertu s Marií Magdalenou bylo bezdětné. Proto přijal za svou Annu Marii, vévodkyni z Moldavy („vévodkyně multánská“). Ve své závěti z 15. února 1635 ji učinil dědičkou veškerého svého jmění. Sidelním místem Martina de Hoeff-Huertu, svobodného pána z Velhartic, se stalo starobylé městečko Velhartice, kde již na přelomu 13. a 14. století postavili na skalním ostrohu nad říčkou Ostružnou páni z Velhartic gotický hrad, který jako rodový ve 14. století rozšířili. V 15. století noví majitelé hradu páni z Hradce vybudovali opevnění s baštami a věžemi. Když získal hrad Hoeff-Huerta, nechal postavit honosný pozdně renesanční palác. Huerta na získaných statcích prozíravě a s úspěchem hospodařil. Svým poddaným ve Velharticích zrušil robotu a založil nadaci, aby se „pacholata umění literárnímu vyučiti mohla“. Na svých statcích, stejně jako dříve v obsazených městech, uplatňoval důslednou rekatolizaci. Jako katolík a aby si udržel přízeň církve, a snad i Boha, přispěl významně k založení jezuitské koleje v Klatovech a věnoval dary, oltáře, obrazy apod. různým kostelům a církevním zařízením. Byl také donátorem různých církevních staveb. Rok po své smrti byl Hoeff-Huerta dodatečně obviněn z nepoctivosti – kdo z pobělohorských kořistníků nabyl majetek poctivě? – a všechn jeho rozsáhlý majetek byl zabaven. Dědičce byly ponechány pouze Velhartice. Později jí byla malá část Huertova majetku vrácena.^{32]}

Podle dalších informací byly dokumenty fondu *Hoeff-Huerta Martin, de 1617–1637* původně uloženy v Oddělení rukopisů a starých tisků, odkud byly v prosinci 2003 a únoru 2005 předány do Archivu Národní knihovny spolu s dalšími písemnostmi. Po vytřídění z nich byl vytvořen samostatný fond. Jak a kdy se dostal materiál fondu do knihovny, se nepodařilo zjistit. Fond obsahuje 20 inventárních záznamů a je uložen v 1 kartonu. Větší část písemností je psaná česky, menší španělsky a několik německy.^{33]}

Ve Státním okresním archivu v Klatovech je uložena jedna listina s Huertovým podpisem, a to: „*Martin de Hoeff-Huerta potvrzuje privilegia udělená králem Vladislavem II. Jagellonským a Menhartem z Hradce, osvobozuje měšťany od robot a určuje termíny stálých platů.*“ Přístupná je i v digitální podobě.^{34]}

32] Archiv Národní knihovny, inventář fondu Hoeff-Huerta, Martin, inventář.

33] Tamtéž.

34] <http://www.portafontium.eu/iipimage/30450187?x=-577 & y=56 & w=1813 & h=683> [cit. 4. srpna 2018].

„Zhurta“

Již několikrát se v textu objevila informace, kterak je s Huertou spojeno příslovce *zhurta*. Přestože to tvrdí několik textů a možná bychom si i přáli, aby od tohoto příjmení i snad bylo odvozeno, pravda je jiná. „*Příslovce zhurta mi zní docela cizokrajně, a také cizokrajné je. Nejprve si ale povíme, co znamená, a jako obvykle si vezmeme na pomoc Slovník spisovného jazyka českého. Ten uvádí dva významy příslovce zhurta. Za první je podle slovníku zhurta ,rázně, příkře, drsně, rozhorleně.‘ K tomu slovník uvádí příklady ,obořit se na někoho zhurta‘, ,zhurta někoho odbyť‘, ,spustil na ni zhurta‘. Dále se ve slovníku dočteme, že druhý význam příslovce zhurta je ,chvatně, kvapně, rychle.‘ Pokusíme se teď zjistit, co je to ten hurt. Ano, hurt, tohle slovo skutečně existovalo, používali ho naši předkové, staří Češi, o – jak píše etymolog Václav Machek – ,prudkém a hlučném způsobu.‘ Příslovce zhurta je tedy původem neslovanské, staří Čechové ho s největší pravděpodobností přejali ze středohornoněmčiny, kde existovalo podstatné jméno hurt, které znamenalo náraz, úder a používalo především při označení výpadu v boji nebo také ve hře. Do středohornoněmčiny slovo přešlo ze starofrancouzštiny, kde hurter znamenalo narazit, srazit, udeřit. Ze starofrancouzštiny se to slůvko dostalo nejen do předchůdce dnešní němčiny, ale také do angličtiny, kde poněkud změnilo význam. Hurt (psáno) tam znamená zranit, poškodit, ublížit.“^{35]}*

Báseň o Martinu Huertovi

Na závěr cituji dosud v podstatě neznámou báseň klatovského botanika, pěstitele karafiátů, profesora hospodářské školy a také příležitostného básníka Františka Švece, kterou jsem nedávno při tvorbě jeho životopisu^{36]} objevil. Ve své nevydané sbírce básní *Z veršů mého mládí* píše o Huertovi:

*Za vrcholem dále Velhartice,
ves, nad ní Huertův je hrad,
na který vzpomínek mám více
z dob, kdy jsem býval ještě mlád.^{37]}*

35] <https://region.rozhlas.cz/zhurta-7287566> [cit. 4. prosince 2018].

36] Lukáš KOPECKÝ, *Vyšší hospodářská škola v Klatovech a její role v zemědělském vzdělávání s důrazem na osobnost Dr. Františka Švece*, článek v tisku, vyjde ve sborníku Národního zemědělského muzea.

37] Městské muzeum Horažďovice, fond Osobnosti města, sbírka František Švec, sign. D219, František Švec: *Z veršů mého mládí*, s. 7.

Posléze Švec ve druhé polovině 30. let převertšoval velmi známé dějiny Klatov Jindřicha Vančury a velmi detailně se věnoval i Huertovi:

Huerta

*Ty velkomyslný a skromný vojevůdče,
ačkoli si zemřel, přece
bude věčně žiti tvé jméno, Huerto.
Nápis na putimském oltáři.
Huerta, poberta už je u čerta.
Písecký lid.*

*Právě tomu tři sta let,
co opustil tento svět,
Martin Huerta,
který u čerta
nebo u anděla
pokání své dělá,
žalně hledí v Čechy zpět.
V Španělsku byl krejčírém,
ovládal jen nůžky,
v Čechách se stal šermířem,
uchopil se pušky.
Ač původně neměl nic,
stal se pánem z Velhartic.
V Klatovech měl nájem z domů,
Mokrosuky ještě k tomu.
Zástavním byl pánem Hvozdu,
při tom se rval s lidem o mzdu.
Vlastnil Kolinec i Písek,
Nemilkov a více více.
Nebyl šlechtic z Nemanic,
nýbrž
svobodný pán z Velhartic.*

*Seznámil se Kolovratem,
vetřel se do Opálky,
oslněn tu jejich zlatem,
prehl s dcerou do dálky.
Obloudil tam sestru jeho,
Magdalenu z Kolovrat;
jel do Lince vzdáleného,*

*jel ji v manželský stav brát.
Pak ve válkách měnil lásky.
Ač skráň zdobily již vrásky,
adoptoval mladici.*

*Nová šlechta vznikala
konfiskační praxí,
stará v bidě vzlykala,
neměla taxy.*

*Konfiskoval Čechům král
volnost, jmění statky
vše, co v České zemi vzal,
žoldněřům dal zpátky.
Platil konfiskacemi,
hrady, dvory, statky,
vše, co co bylo tu v zemi,
padlo šaržím v splátky.*

*Když krejčíř Huerta,
již známý poberta,
měl miliony,
na statečích hony,
tak vyháněl ještě skvosty,
na vyjížd'ky své hosty.*

*Měl rád funkce čestné,
jež si osvojoval,
až to bylo trestné
jak o ně bojoval.
O čest při tom nešlo,
šlo spíš o to více,
v světle jejich stoupal,
v bohatství se koupal.*

*V Klatovech kdys Huerta
velkým pánem býval,
poněvadž byl poberta,
lid si o něm zpíval:
Huerto, Huerto,
prohnaný poberto,*

*velkým jsi pánem
na tom světě.
Přijde ale čas,
malým budeš zas.
To ti přísaháme,
na černém ti dáme.*

*Aby se za hříchy trochu kál,
konfiskované dva domy,
jesuitům v Klatovech kdys dal,
jinak býval v darech chromý.
Býval chromý častokrát,
zdravý, měl-li cizí brát.*

*Když se posléz usadil
trvale již v Praze,
měli práci malíři,
prodali ho draze
na plátně i talíři.*

*A když chodil okolo,
prohlížel si libě
obrazy své zvětšené,
ptal se samolibě,
kde ho ctí, kde ne.
Podle toho rozdával
přízeň císařovu-
Úřady, z nichž bral tu plat,
uděloval znovu
těm, jež zřel v svou přízeň drát,
kteří chtěli zdarma pracovat.*

*Epitaf
Zde odpočívá
Martin Huerta ze Španěl,
který v životě se klaněl
mamonu a kanonádám,
okrádání, dragonádám
a za vše byl oslavován,
v hodnostech vždy povyšován.
Teprve když zemřel v Praze,*

*poznal císař jak byl draze
účty jeho krádán.
Za to jím byl v klatbu dán.*

*Dějin o něm úsudek:
Žoldněrem byl hrubým,
v odírání lidu rek,
žvastou mnohomluvným-
Neměl citu, studu,
kromě zlata pudu.*

*Bože, chraň před Huerty,
které mívá doba,
přijde-li čas puberty,
přidá jí je zloba.
Státy někdy mutují,
je v nich neklid divný,
proto do nich putují
Huertové vlivní.
Shánějí pak rejтары,
nejhorší to chášku,
kterou najdou za dary,
by jim lhala lásku.
Stačí mít jen zástupy
rejtary, jich kordy,
opatřit si nákupy
pochlebníků hordy.*

*Pak je úspěch konečný
zajištěn i sláva.
jež jak výbuch sopečný,
rozžhavená láva
omámí pak Huerty,
kteří zapomenou
znalostí svých puberty,
všude vpřed se ženou.^{38]}*

38] František ŠVEC, *Přehledné dějiny města Klatov. Podle Dra Jindř. Vančury a jiných pramenů zveršoval Dr. František Švec*, Klatovy 1937, s. 63–64.

Závěr

Životní osudy Martina de Hoeff Huerty v předvečer 400. výročí bitvy na Bílé hoře nepochybně lákají k dalšímu hlubokému prozkoumání. A Huerta si svou biografii nepochybně zaslouží, nikoli navzdory svým kontroverzím, ale právě kvůli nim, abychom mohli jednoho dne říci, že jsme poctivě prozkoumali celý jeho život a pokusili se podat maximálně objektivní pohled svobodného pána z Velhartic.

Martin de Hoeff Huerta's second life

Summary

Free lord of Velhartice, knight of the Roman Empire, one of the greatest killers of the Czech lands, Huerta-Poberta, do things hard („zhurta“), etc. etc. These are just some of the episodes that accompany the life story of the owner of the Velhartice estate, the Spanish adventurer in the Habsburg services and Thirty Years' War soldier, of Martin de Hoeff Huerta.

I am a historian of modern Czech history, however, or maybe that is why I would like to see Huert's so-called second life. As a Velhartic guide with more than ten years of experience and at the same time as a history teacher, I feel empowered to explore how the view of Huert has changed over the past 400 years, or how the view evolved in today's Czech Republic. In general, it can be assumed that it has not changed too much and until today the view remains completely negative, except for honorable exceptions. Rumors spread about it orally, in historical publications and textbooks, in literature, as well as in chronicles, magazines, and art treatises. However, Huerta also influenced local legends, guide texts, but also texts in visitor information, leaflets and postcards.

And all this is happening in a situation where one of his critical biographies has not been processed. And, of course, his reputation is not only influenced by the micro-space of Velhartice, Klatovy or Sušice, but it is connected with most places where he left traces – České Budějovice, Prague, Plzeň, Slaný, Louny, Žatec, Písek.

